

ut eam non nimium differat. Et si quælibet difficultas satis foret ad licite expectandum, vix unquam tempus opportunum inveniri poterit ad voti implementum. — Si 2, peccat mortaliter qui diu differt illius voti implementum, nempe in plurimum sensu, si ad sex menses. Excipe nisi causa satis rationabilis excusat, uti esset, v. g., si vovens speret dilatione illa parentes fore emolliendos, vel si gravis necessitas spiritualis aduersetur, aut temporalis sororum seu fratum. Neque dilatio illa sit nimis diurna, neque det locum periculo numquam implendi votum illud, ut solet contingere, opere profecto dæmonis, cui vota invisa sunt et peringrata¹.

SCHOLIUM. — *De votorum interpretatione.*

258. Q. Quomodo fieri debet interpretatio votorum?

R. Prima ratio interpretandi vota est ipsa voventis voluntas, a qua votum vim suam habet: quæ si non satis percipiatur, en regulæ, quas communiter admittunt cum Sporer.

Regula 1^a est, ut verba obligationis voti intelligentur secundum communem usum et acceptiōnem regionis: unde qui, v. g., vovit calicem, in dubio sufficit si donet calicem argenteum, non aureum; quia sic calix accipitur in vulgari ac communi usu. Imo apud montanos neque argenteus intelligitur; cum illorum calices sint ex inferiori materia.

Regula 2^a est, ut si iterum dubium maneat, ipsa materia voti inspiciatur, et obligatio accipiatur secundum ejus naturam et necessarias conditions. Sic, v. g., qui vovit preces, eas dicere tenetur devote, ut natura orationis requirit.

Regula 3^a est, ut adhuc manente dubio, votum observetur eo modo, ac si haberetur lex divina, vel ecclesiastica de eadem re. Ideo qui vovit jejunium per mensem, non tenetur jejunare Dominicis diebus²; censetur enim voluisse se obli-

¹ V. Ligouri, *Op. Mor.*, l. III, n. 221.

² « Quanvis ex c. *Sacerdos* xxvi, q. 7, vetetur jejunare in die dominica (ait Ligouri, *Op. Mor.*, l. III, n. 4) ad extirpandam hæresim Manichæorum negantium resurrectionem Christi; qui tamen mortificationis causa jejunaret, non peccaret ne leviter quidem, ut ait Viva. Imo mereretur, quia talem

gare ad modum quadragesimæ. Item qui vovit jejunium in vigilia alicuius Sancti, si haec in diem dominicam incidat, die sabbato, juxta morem Ecclesiae jejunare potest. Item qui vovit jejunare die veneris, probabilius non tenetur, si ea die venerit Nativitas Domini (aliter esset si id præviderit, quo sensu accipitur Decretum Honorii III, qui etiam tali die obligat); tantæ enim lætitiae die non præsumitur vovens voluisse jejunare.

Regula 4^a est, ut si hisce omnibus consideratis, iterum res dubia sit, vota accipientur in favorem voventis; sunt enim leges voluntatis: quisque porro censetur se velle minus obligare, quam potest: ita cum Cajetano communiter Layman, Salmanticenses, etc.

Hinc merito resolvitur: 1. qui vovit per mensem audire Sacrum, non tenetur duo audire diebus festis; nam intentio præsumitur tantum fuisse de non transigendo die sine Missa; 2. qui vovit Religionem ingredi, satisfacit voto, si minus rigidam ingrediatur; quia substantia jam impletur. Item qui vovit Religionem, non tenetur eam querere extra propriam regionem vel provinciam, si ibi non admittatur; imo si est fœmina, non tenetur querere Monasterium extra patriam, si ibi adest; quia aliter agere habetur pro illa nimis grave; 3. qui vovit aliquid sine certa quantitate, v. g., eleemosynam, pecuniam, satisfacit dando quod voluerit, modo non tam parum tribuat, ut videatur potius illudere Deo; 4. qui vovit unum Rosarium, satisfacit tertiam partem recitando; quia sic communiter accipitur: potest etiam alternatim recitare; nam illud censetur obligare ad modum divini Officii¹.

Art. IV. — *De voti extinctione.*

259. Q. 1. Quotupliciter votum extinguiri potest?

R. Extingui potest multipliciter: 1. per cessationem causæ

hæresim Ecclesia abolevit: etsi dicant Salmanticenses, melius esse abstinerre a tali jejunio, et ideo communiter docere Doctores quod jejunium promissum in die Dominico possit in Sabbato antecedenti adimpleri. »

¹ V. Ligouri, *Op. Mor.*, l. III, n. 224.

finalis ; 2. per notabile mutationem materiæ ; 3. per commutationem ; 4. per dispensationem ; 5. per irritationem ; 6. addunt et per defectum conditionis ponendæ, cum nempe res non est nisi sub tali conditione promissa ; ea enim deficiente, cessat obligationis fundamentum.

260. Q. 2. Quandonam votum extinguitur per cessationem causæ?

R. Causa alia est finalis, alia impulsiva. *Finalis* est quæ ita determinat ad votendum, ut sine ea votum non fuisset emis-
sum : *impulsiva* est quæ allicit tantummodo ad libentius votum, sed ex se sola ad votum non determinat. Porro cessante causa solum impulsiva voti, votum non extinguitur, cum illa non influat in voti substantiam. At extinguitur et cessat votum, cessante causa ejus finali : nam tunc cessat omnis ratio votandi ; porro sine voluntate votum esse nequit. Hoc valet, etsi causa casset culpa votantis ; in hoc enim casu haberetur quidem peccatum ob impedimentum appositum, sed non haberetur voti materia, ideoque nec ipsum votum.

261. Q. 3. Quid de notabili materiæ mutatione in voto?

R. Triplici modo contingit materiæ mutatio in voto : 1. si fiat illicita, vel indifferens, vel impeditiva melioris boni ; 2. si fiat omnino impossibilis ; 3. si status votantis relate ad voti materiam fiat moraliter diversus, ut si quis votisset jejunium, sed postea infirmetur ; vel ædificationem Ecclesiæ, sed dein ita pauper factus sit, ut nequeat amplius sine status sui detrimento Ecclesiam construere.

Per se loquendo tales mutationes voti obligationem extin-
guunt ; cum votans merito præsumatur nunquam habuisse intentionem sese obligandi in dictis casibus : est commune. Imo probabilius votum ne tenet quidem, cum supervenit circumstantia, quæ si prævisa, votans sese certo abstinueret a voto : *Id liberat ab obligatione voti aut juramenti*, ait Angelicus, *quod si ab initio accidisset aut notum fuisset, hæc fieri impediret*¹. Ex quibus verbis generalibus deducitur, id quoque locum habere, si circumstantia imprævisa non sit ita no-

¹ In 4, d. 38, q. 4. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, n. 226; et l. IV, n. 50.

tabilis : sane votum non obligat ultra intentionem. In dubio tamen standum est pro valore, cum votum possideat ; ideo ad Superiorem recurrendum pro relaxatione.

Diximus *per se loquendo* ; nam excipienda :

1. Vota etiam simplicia castitatis, quæ remanent firma ob quamcumque notabilem circumstantiam supervenientem, etiam non prævisam. Qui ergo stimulis carnis insolitis et imprævisis agitatetur, adhuc castitatis voto tenetur ; alioquin vix illum votum firmum esset, cum vix sit qui hac de re graves tentationes non patiatur. Hinc Tridentinum Concilium damnat eos, qui dicunt, posse omnes contrahere matrimonium qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere donum ; cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari¹.

2. Id multo magis tenendum est de votis solemnibus valide emissis in professione religiosa, vel in susceptione Ordinum. Ratio quia Religiosus et Ecclesiasticus in hoc casu non consideratur ut persona particularis, cui melius sit tunc non esse voto obstrictam ; sed ut pars communis Ecclesiæ, cui præstat postponere bonum privatum : alias quot inconvenientia, quot scandala et perturbationes !

3. Idem omnino dicendum ob eamdem rationem boni communis de votis, quæ emituntur a viris aut mulieribus in aliquibus congregationibus, maxime si addatur juramentum perseverantiae ; tunc enim intervenit contractus onerosus : at nulla circumstantia etiam non prævisa et supervenientis solvit contractus hujusmodi. Unde sicut congregatio nequit alumnū dimittere ob supervenientes circumstantias (exceptis circumstantiis criminum) ; ita nec alumnus congregationem.

262. Q. 4. Quid de voti commutatione?

R. Voti commutatio definitur : *Substitutio unius materiæ in locum illius, quæ fuit voto promissa, facta sub eadem voti obligatione*. Hæc substitutio fit in melius, in æquale et in minus. *In minus* votans non potest mutare votum suum ; quia tunc neque in æquivalenti promissio servatur. Imo probabilius neque in æquale ipse potest mutare ; quia supposita

¹ Sess. xxiv, can. ix.

promissione, magis gratum Deo fore censetur, si votens præstet rem promissam, quam si præstet æqualem non promissam. Ita tenent Azor, Cajetanus, Layman, Sanchez, Suarez, aliquique cum D. Thoma, qui ait¹: *Commutatio est quidam contractus, qui non potest perfici sine consensu utriusque partis: unde cum homo per votum Deo se obliget, non potest fieri immutatio voti, nisi interveniat consensus ejus qui vicem Dei gerit in terris, scilicet Prælati.* — Si tandem commutatio sit in melius, potest votens suum votum commutare; quia quod melius est, Deo magis gratum existimatur: adde minus in majori eminenter contineri. Excipe vota reservata (nisi commutentur in alia reservata); eorum enim relaxatio aut commutatio sibi fuit a Superiore reservata.

Qui porro habet potestatem ordinariam dispensandi in votis, habet etiam potestatem ea commutandi sive intra sive extra Confessionem: quia commutatio est pars dispensationis. Est etiam regula juris: *Culibet quod est plus, licet utique quod est minus².* Non tamen potest dispensare qui tantum habet facultatem commutandi; quia minus non continet quod majus est: item neque vota reservata commutare potest, qui simplicem habeat commutandi facultatem; secus reservata non essent. Confessarii autem ad commutandum delegati non possunt vota commutare, nisi in foro sacramentali; si excipias regulares, qui ex diversis privilegiis hanc facultatem exercere possunt etiam extra Confessionem³. Hæc autem præ oculis habeat qui votum commutat:

1. Ut si solum habeat commutandi facultatem, eadem non utatur, nisi pro commutatione in bonum æquale, non tamen mathematice, sed moraliter acceptum: ne animi anxietatibus aditus fiat⁴.

2. Ut sciat ad commutationem peragendam sufficere majo-

¹ In 4, d. 38, q. 1, a. 4. — Liguori, *Homo Apost.*, tract. V, n. 58.

² Reg. liii, in 6. — V. Liguori, *Op. Mor.*, 1. III, n. 234.

³ V. Liguori, *Op. Mor.*, 1. VI, n. 536, § 14; et 1. III, n. 257.

⁴ « Interroget penitentem (ait Alphonsus noster, *Praxis Conf.*, § 4, n. 26) quæ opera solet exercere præter debita ex præcepto, aut ad quæ maiorem habeat propensionem, et in ea commutet vota. Commutatio autem securior in omni votorum genere erit semper frequentia Sacramentorum. »

rem voventis propensionem, aut minus periculum transgressionis: in dubio, an bonum sit æquale, sufficit notabilis modestia in voto implendo.

3. Ut pro commutatione in bonum notabiliter minus requirat gravem causam: quia secus dicunt eam non tantum illicitam, sed probabiliter etiam invalidam; nam Prælatus nequit sine causa in re non sua valide excedere facultatem sibi delegatam.

4. Ut curet votum personale commutari in personale; reale in reale; mixtum item in mixtum; perpetuum in perpetuum, etc., ut magis quam fieri possit, proportio conservetur. Excipe nisi legitimæ occurrant rationes aliter agendi: qua in re vitandæ sunt animorum anxietates tam in commutante quam in voente.

5. Ut facta commutatione, adhuc voventi liberum sit ad primam voti materiam redire, si commutatio contigerit in bonum æquale, ut communiter docent. Imo in sententia probabiliori potest votens, saltem sine gravi culpa, ad primum votum regredi, tametsi commutatio facta fuerit in bonum melius; quia commutatio semper est in favorem voventis, qui potest juri suo renuntiare. (Excipe nisi certo constet voventem voluisse se quasi novo voto ligare; esset enim tunc novus contractus et nova ac diversa obligatio.)

263. Q. 5. Quid est voti dispensatio?

R. Voti dispensatio est voti remissio facta Dei nomine ob justam causam ab habente spiritualem jurisdictionem in foro externo.

1. Remissio, id est condonatio rei Deo promissæ facta ab Ecclesia nomine Dei ipsius: hanc potestatem Ecclesiæ inesse constat tum ex facto, cum semper ea in usu sit; tum ex jure, cum id expediat fidelium bono: et sane generalia sunt illa Christi verba: *Quodcumque solveritis*, etc. Soli autem Ecclesiæ eam inesse certum est, cum enim hæc sit actus spiritualis, solius potestatis spiritualis esse debet.

2. Dei nomine facta; cum enim Ecclesia non dispensem in lege sua, sed Dei, non potest id agere, nisi nomine ipsius Dei. Et quidem ob justam causam, quia inferior cum sit simplex executor, non potest sine legitima causa dispensare in

lege Superioris¹: quod si agat, invalide agit juxta veriorem sententiam, et peccat, nisi bona fides eum excusat. Esset legitima causa, si quis vovisset ex ira, aut tristitiae impulsu, aut levi timore naufragii, incendi, mortis vel alterius mali. Item si quis vovisset dum erat impuber, ob non adeo maturam deliberationem: votum erit quidem validum, sed ob hanc causam erit dispensabile absque ulla commutatione. Item sufficiens causa est dispensandi notabilis difficultas in voti executione (etsi antea prævisa), nempe si voto obstrictus esset in periculo gravi votum violandi, aut si magnis scrupulis vexaretur. Item bonum commune tam Ecclesiae quam Reipublicae et familiæ, et major etiam profectus voventis. Cum autem omne factum præsumatur recte factum, in dubio an fuerit sufficiens dispensationis causa, standum pro valore dispensationis.

3. Ab habente spiritualem jurisdictionem in foro externo; cum enim hæc potestas ad externam gubernationem pertineat (sicuti potestas ferendi leges, quarum naturam imitatur votum), facultatem dispensandi non possunt habere, nisi qui externa pollent jurisdictione: et quidem in probabiliori sententia in subditis tantum exerceri potest.

264. Isti porro præter summum Pontificem in tota Ecclesia (qui dispensare solet organo S. Pœnitentiarii majoris, si agatur de votis occultis: si de publicis, organo Datarii), sunt: 1. Episcopus in sua Dioecesi: et Vicarius capitularis, Sede vacante; 2. Praelati Regularium in suos subditos habentes jurisdictionem quasi Episcopalem; 3. quilibet a Superiori Ecclesiastico delegatus, si tonsuratus. Excipe nisi ab ipso Pontifice Ordinario Ordinariorum sit illis limitata potestas, ut eam ipsis limitavit quoad nonnulla vota (N).

265. Quænam (quærēs) sunt vota summo Pontifici reservata?

¹ Si causa non sufficit ad integrum dispensationem, votum partim dispensari et partim commutari potest. Ad legitimam commutationem atque dispensationem haec tria maxime sunt consideranda, nempe *quid licet secundum æquitatem, quid deceat secundum honestatem, quid expediat secundum utilitatem.* — V. Ligouri, *Op. Mor.*, l. III, n. 254, et n. 262. — Bouix, *De Episcopo*, p. V, c. xxiii.

R. Ex consuetudine ubique recepta, atque ex jure² vota summo Pontifici reservata praeter solemnia, sunt 1. *votum Religionem approbatam ingrediendi*; 2. *votum perpetuae castitatis*; 3. *votum peregrinationis Hierosolymitanæ*, id est ad Terram Sanctam; 4. *votum peregrinationis ad limina Apostolorum*; 5. *votum peregrinationis ad S. Jacobum Compostellatum*. Quæ tamen reservatio utpote odiosa, stricte accipienda est et interpretanda; ideoque extendi non debet, nisi ad vota proprie dicta, absoluta, omnino libera, perfecta, determinata: et quoad substantiam, non vero quoad circumstantias, ita ut si in hisce ex parte deficiant, quamvis valida, non tamen sint reservata³.

Generatim Episcopus nequit dispensare valide in votis reservatis; nam ictcirco vota hæc dicuntur reservata, quia solius Pontificis eorum dispensatio propria est. Excipe si urgens existat necessitas, ut si non sit facilis accessus ad Papam; et in mora sit periculum gravis damni spiritualis vel temporalis, proprii vel alieni. Tunc Episcopis et omnibus Episcopalem jurisdictionem habentibus censemur communiter tradita facultas in votis iis, licet perfectis, absolutis ac determinatis dispensandi ad grave subditorum damnum impediendum⁴.

266. Q. 6. Quid de voti irritatione?

¹ Extrav. Comm., l. V, tit. ix, cap. v. — V. Pavone, *La luce*, ecc., § 198.

² Diximus *vota proprie dicta*: unde non esset reservatum votum emitendi votum reservatum; quia non esset votum factum, sed faciendum. Item est, si non sit principaliter emissum in honorem Dei. — *Absoluta*, unde vota non sunt Pontifici reservata, si sint penalia; vel conditionata, etiam conditione impleta. — *Liberia omnino*, unde non sunt reservata, si sint emissæ etiam sub leví metu ab alio incusso. — *Perfecta*, unde non essent reservata, si emissæ sub leví obligatione; vel si non sint completa in suo genere: hinc votum castitatis, si non excludat omnem actum venerum, non est reservatum: quare non censemur Pontifici reservatum votum non rubendi, non adulterandi, non forniciandi, non petendi debitum, nec votum quod indirecte tantum castitatem respicit, ut esset votum sacros Ordines suscipiendi. — *Determinata*: hinc non esset reservatum votum disjunctivum. — *Quoad substantiam*, unde quamvis sint reservata vota, non tamen reservatae sunt circumstantie ipsorum: quare si quis, v. g., volet ingressum in Religionem arctiore, potest etiam Episcopus dispensare, ut etiam benigniorem est ingrediatur. — V. Ligouri, *Op. Mor.*, l. III, n. 257.

³ V. Ligouri, *Op. Mor.*, l. III, n. 256; l. VI, nn. 807, 808, 1025 et 1059.

R. Voti irritatio est ejusdem rescissio facta ab eo, qui potestatem habet in voventem, vel in ipsam materiam voti. Hoc jus in natura fundatum est, ex Angelico¹; nam est de jure naturae, quod in superiore sit dominativa potestas, qua quidem ipse nequit se expoliare: hinc valide semper irritat vota subditorum, licet ea ratificaverit. — Haec autem irritatio duplex est: una directa, quae directe et immediate cadit in personam voventis; altera indirecta, quae non nisi mediate cadit in personam, sed directe cadit in ipsam voti materiam.

Omnis superior potestate dominativa praeditus in voluntatem alterius, ut est superior regularis vi voti obedientiae, potest omnia subditorum vota directe irritare. Vota igitur inferiorum quorum voluntas vi status perfecte superiori sub jacet, semper hanc tacitam involvunt conditionem: *Nisi superior contradixerit*; et ideo semel irrita redditia non amplius reviviscunt. — Omnis alius superior vel dominus irritare poterit indirecte omnia subditorum vota in iis, in quibus ejus potestas laeditur; quia quisque jus habet, ne in suo dominio laedatur. Sed vota haec reviviscunt, quando sine alterius praedictio adimpleri possunt: quae ideo voti potius suspensio, quam irritatio dici deberet; etenim, eo impedimento cesse, votum habet quod reviviscat.

Vota irritare subditorum sine causa, de se nullum peccatum est; quia censentur emissae sub conditione consensus Superioris; unde obedientia stat pro causa. Attamen in praxi difficulter poterit a veniali excusari, esset enim actus otiosus et irrationaliter profectus alterius impeditetur. Haec tamen vota quadusque irritantur, probabilius cum D. Thoma valida sunt in iis, quae Superiorum mandatis atque jurisdictioni non praedicant; quia subdit non carent voluntate, sed eam tantum subjicere debent Superiori, quando ipse contradicit.

267. Q. 7. Quinam possunt vota filiorumfamilias irritare?

R. Vel agitur de filiisfamilias, qui adhuc impuberes sunt; vel de filiis familias, qui jam ad pubertatem pervenerunt:

Si 1, pater (et in ejus defectu avus paternus) potest directe vota omnia filiorum irritare sive personalia sive realia; in tali

¹ 2, 2, q. 189, a. 5. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, nn. 227, 239.

enim aetate deesse censemur perfecta deliberatio ad tantam obligationem suscipiendam; ideo ad tales defectum natura prospexit, praebendo parentibus facultatem irritandi¹. Pariter in dubio, utrum votum ante, an post pubertatem emisum aut etiam ratihabitum fuerit, adhuc in patre ea facultas existit, quia possidet potestas paterna.

Si 2, non possunt neque indirecte parentes irritare vota personalia, v. g., castitatis, frequentiae Sacramentorum, etc. (nisi domesticæ rerum procurationi graviter adversentur, ut esset votum peregrinationis vel diuturnæ absentiæ); jam enim in ea aetate filii propriæ saluti consulere valent, et quoad eam sunt sui juris. *Ex quo homo venit ad annos pubertatis* (ait D. Thomas) si sit liberæ conditionis, est suæ potestatis quantum ad ea quæ pertinent ad suam personam, puta quod obliget se Religioni per votum, vel quod matrimonium contrahat². — Possunt tamen irritare indirecte vota realia; quia in minori aetate constituti filiisfamilias bonorum suorum parent administratione, nisi agatur de peculio castrensi vel quasicastrensi, vel de filio jam a patria potestate legitime subducto³.

Quae de patre dicta sunt respectu filiisfamilias, eadem valent de tute respectu minoris; cum succedat in locum patris. Imo probabilius est hanc potestatem etiam matri inesse saltem quoad vota personalia, licet patre existente; cum ipsis quoque matri filii teneantur obedire, et Angelicus indistincte parentibus hanc facultatem faciat.

268. Q. 8. Quidnam potest maritus circa vota uxoris?

R. Filliarius, Layman, Lessius, Sporer, Voit aliquique docent, maritum non nisi indirecte posse irritare vota suæ uxoris, quatenus nempe sibi praedicant; sic enim satis est provisum mariti juribus. Sed probabilius saltem extrinsece videtur contraria sententia Azorii, Grassi, Ledesmæ, Sa, Sanchez, Sotí, etc., qui docent, maritum posse directe irritare omnia vota uxoris post matrimonium emissas; licet neque usui matrimonii, neque prolixi educationi, neque domesticæ admis-

¹ Caus. xx, c. ii, *Puella*, q. 2. — ² 2, 2, q. 88, a. 8.

³ Can. ii, caus. xx, q. 2.

nistrationi aduersentur, et licet essent exequenda post ejus mortem: *Evidentissime apparet*, ait D. Ambrosius apud Salmantenses, *ita virum esse caput mulieris, ut nulla vota abstinentia vel religiosæ conversationis liceat sibi sine ejus licentia Deo offerre*. Et doctor Angelicus¹: *Nullum votum Religiosi est firmum, nisi sit de consensu Prælati; sicut nec votum pueræ existentis in domo, nisi sit de consensu patris; nec uxoris, nisi sit de consensu mariti*. Ratio est illud Apostoli: *Mulier debet esse subjecta viro, sicut membrum capiti*²; ergo sicuti capiti subduntur omnes corporis actiones, ita etiam mulier viro, adeo ut hic illi directe dominetur quoad omnes voluntatis actus. Et hoc etiam maxime conduit ad bonum pacemque familie. *Diximus post matrimonium emissam*; vota enim ante emissam, non potest vir directe irritare, cum non fuerint emissam tempore subjectionis; etsi possit eorum suspendere executionem, si præjudicant ejus potestati.

Uxor autem, utpote sub viri potestate, nequit directe irritare illius vota; hoc enim esset dominatum exercere. Poterit tamen indirecte, casu quo aduersentur usui matrimonii et internæ domus procreationi; cum harum rerum et uxori sue sint partes. Esset, v. g., votum magnæ abstinentiæ, induendi habitum heremiticum, etc.

269. Quid (quæreres) de voto castitatis a conjugibus emisso?
R. Vel votum istud emissum est a conjugibus mutuo consensu; vel emissum est ab uno tantum conjuge.

Si 1, communis est sententia, votum illud esse validum, et a neutro revocari posse; quia virtualiter uterque cessit iuri suo. Non desunt tamen qui volunt adhuc posse maritum irritare votum uxoris suæ; cum haec irritatio fundata sit in ipso jure, quo se vir nequit irrevocabiliter expoliare: quia tamen hoc est contra communem sententiam, ideo illud sapientibus

¹ 2, 2, q. 88, a. 8, ad 3. Quod tamen hic tradit maxime de filiis, intellige quoad dispositionem domesticam, non autem quantum ad ea, quæ pertinent ad suam personam; nam quoad hæc homo ex quo venit ad annos pubertatis, si sit liberæ conditionis, est suæ potestatis.

² Eph. v. — V. Liguori, *Homo Apost.*, tract. V, n. 36; *Op. Mor.*, I. III, n. 234.

remittimus. Si 2, validum erit votum quantum ad non petendum debitum; suspenditur vero quantum ad non reddendum usque ad mortem conjugis non voventis: unde talis vovens debet reddere, non tamen petere. Rationem affert Angelicus inquiens: *Non peccat reddendo, quia hoc necessitatis est; peccat autem exigendo, quia hoc est voluntatis*¹, quæ quidem est ligata per votum precedens. Condux tamen non vovens, poterit votum hujusmodi irritare; cum ipsi onerosum sit, maxime si sit vir, qui voverit; quia valde gravosum est uxorem cogi semper ad petendum. Imo censem Salmantenses, tale votum esse invalidum, utpote de materia inepta, si non consenserit compars.

270. Q. 9. Quid possunt domini circa vota famulorum?

R. Nequeunt domini famulorum vota irritare directe; quia nullib[us] ipsis tributa legitur hæc dominativa potestas spiritualis, neque illis est necessaria. Indirecte tamen possunt: nempe possunt ea suspendere pro tempore famulatus, si debitis obsint officiis.

CAPUT TERTIUM

DE JURAMENTO

Art. I. — De definitione, divisione, honestate

271. Q. 1. Quid est juramentum, et quantu[m] ejus efficacia?

R. Juramentum definiri solet cum Angelico: *Invocatio Divini Nominis ad fidem dictis faciendam, vel ad firmandam promissionem*². Assumptio divini Nominis potest etiam fieri facite et implicate, si nempe juretur per creaturas, prout hæ referuntur ad Deum: talis porro invocatio in eo sita est, quod jurans velit Deum id quod jurat attestari; non præcise per

¹ Quodl. m. a. 18. — V. Liguori, *Op. Mor.*, I. III, n. 235, 239.

² 2, 2, q. 89. — V. Del Bene, *Tractatus de juramento, in quo et de ejus et voti relaxationibus, etc.; necnon de mendacio, perjurio, adjuratione, etc., eruditissime tractatur*.

miraculum, quod est tentare Deum : sed quando et quomodo eidem placuerit, sive in hac sive in alia vita. Unde patet maximam esse juramenti efficaciam; adducitur enim ipse Deus, qui nec falli nec fallere potest, in testimonium. Hinc Apostolus : *Omnis controversiæ finis ad confirmationem est juramentum*¹.

272. Ex tradita definitione constat, non omnes locutiones, quæ per quemdam juramenti modum efferuntur, verum esse juramentum. Videlicet intentio ipsa loquentis imprimis inspicienda est; quia (pro foro saltem interno) juramentum vere et proprie non habetur, nisi duo interveniant, nempe et intentio saltem virtualis jurandi, et locutio qua Deus expresse vel tacite in testem adducatur, quæcumque verborum formula adhibeat. Hinc colliges non vere jurare qui diceret : *Juro ita esse per conscientiam meam, in conscientia, super conscientia mea, in rei veritate, in fide viri probi vel Sacerdotis*; nam hic Deus nec tacite nec expresse in testem vocatur.

Neque etiam vere jurare censebitur qui jurat per *creaturas*, si tales sint, ut in iis speciali modo non elucescant divina attributa, v. g., si quis dicat : *Juro per hanc herbam, per hunc equum, per hunc lapidem*. Si vero creature sint nobiliores et tales, ut specialiter in iis divina elucescat natura, verum erit juramentum, v. g., si quis dicat : *Juro per animam meam, per cœlum, per templum, per sanctos, per crucem, per Evangelium, per fidem catholicam*. Ratio disparitatis : locutiones prioris generis non censentur factæ cum ulla relatione ad Deum; at locutiones aliæ talem in loquentis animo relationem ex se evidenter exhibent (unde in dubio intentionis sic accipienda sunt). Nam *anima* est spiritus de ejus spiritu; *cœlum* est ejus habitatio; *terra* est illius scabellum; *templum* illius domus; *sancti* de ejus sanctitate perticipant; *crux* illius patibulum est; *sacramentum* ipse instituit; *Evangelium* ipse dictavit; tandem *fidei* ipse est consummator².

¹ Hebr. vi. Juramentum a *jure* deducitur, ve quia *jus veritatis* redditur Deo, vel quia *jure* inductum est ad veritatem firmandam, vel quia *quod juratur, facit jus ac legem*.

² a Comme certaines personnes peu instruites, les enfants surtout, s'ac-

273. Q. 2. *Quotuplex est juramentum?*

R. Juramentum multipliciter potest spectari :

1. Ratione *formæ* qua concipitur, aliud est verbale, reale vel mixtum : aliud explicitum vel implicitum : aliud solemne vel simplex : aliud contestatorium, execratorium vel comminatorium. — *Verbale* solis verbis conflatur. *Reale* includit aliquam corporis actionem, v. g., erectionem digitorum, crucis contactum, Evangelii deosculationem. *Mixtum* coalescit ex verbis simul et corporis actione. — *Explicitum* est cum quis Deum conceptis verbis vocat in testem, ut si dicat : *Testis est mihi Deus*. *Implicitum* est cum quis jurat per creaturas, sed quatenus in iis eluet speciale Dei attributum. — *Solemne* conjungitur cum cæremoniis quibusdam, v. g., cum Missa, cum præcedenti Communione. *Simplex* puram Dei invocationem præfert verbis vel signis. — *Contestatorium* Deum simpliciter vocat in testem. *Execratorium* (vocant etiam *imprecatorium*) non modo vocat Deum in testem; sed etiam in vindicem perjurii, v. g. : *Deus me morte puniat n hoc ipso loco, si mentior*. Huc revocatur etiam formula : *Ita me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia*: sicut enim qui hæc pronuntiat, bonum sibi ominatur, si verum dicat; ita malum sibi impetratur, si mentiatur. *Comminatorium* est cum jurans sub attestatione divini Numinis alteri minatur pœnam, v. g. : *Juro per Deum, quod nisi hoc tu feceris, pœnas lues*¹.

2. Ratione temporis, quod in juramento indicatur; et aliud est assertorium, aliud promissorium. *Assertorium* vocat Deum in testem rei præteritæ, vel præsentis, v. g. : *Testor coram Deo, me non esse talis criminis reum*. At *promissorium* Deum vocat in testem rei futuræ, quæ juramento pro-

cusent d'avoir juré en prononçant quelques paroles grossières, il est à propos de leur faire remarquer que ces expressions ne sont pas des jures, en les avertissant toutefois qu'on ne doit jamais les appliquer aux choses saintes, et qu'il est inconvenant de les proférer contre qui que ce soit. » Ita Goussel. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, n. 155.

¹ Si hæc verba proferantur a parentibus in filios, ordinariae non obligant; quia vel fiunt ob res inutiles, vel calore iracundiae, vel cum intentione simpliciter terrendi. — Vid. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, n. 139.

mittitur, v. g. : *Juro ac testor coram Deo, me Superioribus meis semper esse obtemperaturum in omnibus.*

5. Denique ratione loci, ubi sit; et juramentum aliud est *judiciale*, si in judicio; aliud *extrajudiciale*, si emittitur extra judicium. Et ipsum juramentum jucidiale duplex ex civili lege dividitur, prout nempe defertur ab una litigantium parte, vel ab ipso judice: si 1, dicitur *decisorium*, quia ab eo dependere censetur *decisio causæ*; si 2, dicitur *ex officio*, quia *judex illud defert ex officio suo*⁴.

Omnia numerata juramenta per se loquendo sunt ejusdem speciei; cum omnia Dei veracitatem respiciant.

274. Q. 3. An juramentum sit res bona et honesta?

R. De fide est contra nonnullos hæreticos juramentum esse bonum et honestum; ac licitum esse jurare, debitis intervenientibus conditionibus². Constat 1. ex Scriptura: in veteri Testamento legitur: *Dominum Deum tuum timebis et illi soli servies, ac per Nomen illius jurabis*⁵. In novo autem Testamento habemus inter cetera illud Pauli: *Testem Deum invoco in animam meam: quæ... scribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior*⁴; — 2. ex Patribus: unum proferimus Augustinum, qui scribit: *Invenimus jurasse Sanctos, jurasse primitus ipsum Dominum, in quo non est omnino peccatum; non ergo est peccatum jurare*⁵; — 3. ex ratione: ipsa enim dictante, actus ille bonus est et honestus, qui Deum maxime honorat, et ejus attributa veneratur. Atqui tale est juramentum; in quonam enim ejus natura sita est? In hoc profecto, quod Deus adducatur in medium, et invocetur tanquam summa æterna Veritas in testimonium alicujus rei; ergo Deum maxime honorat et ejus attributa veneratur. Unde dicitur: *Laudabuntur omnes, qui jurant in eo*⁶. Merito ergo a Concilio Constantiensi damnata est hæc Wiclephi propositio: *Juramenta illicita sunt, quæ fiunt ad roborandos humanos contractus, et commercia civilia* (O).

275. Q. 4. Quinam jurare possunt ac debent?

¹ Codex Albert. Art. 1475. — C. G. 1557. — C. M. 2599.

² Est contra Pelagianos, Waldenses, Anabaptistas, Quacheros, Anglicanos, Americanos, etc. — V. Bergier, *Dictionnaire, v° Serment.*

³ Deut. vi. — ⁴ II Cor. i; et Gal. i. — ⁵ Serm. CLXXX. — ⁶ Ps. LXII.

R. ad 1: Si de jure naturæ sermo est, omnis homo rationis particeps jurare potest; nam jure naturæ quilibet ratione utens confirmare potest dictum suum per testimonium majoris Veritatis, nempe Divinæ. Si vero sermo est de jure civili, tunc ordinarie repelluntur a juramento in judicio ferendo: — 1. impuberis ob defectum maturitatis; — 2. in causa criminali etiam puberes, qui nondum ad ætatem annorum viginti pervenerint, exceptis casibus quibusdam gravioribus, uti si, v. g., agatur de aperiendo criminis læsæ majestatis; — 3. perjuri, quibus nulla fides¹. Ceteri omnes generatim loquendo jurare possunt, cum hac tamen advertentia: quod olim juramentum simplex præstari poterat etiam per procuratorem; nunc semper personaliter præstari debet². Diximus generatim loquendo; videndum enim, si adsint speciales leges quoad alias personas ratione status, cui illæ sint adictæ (P).

R. ad 2: Regulariter urget obligatio jurandi: 1. quoties id necessarium est ad subveniendum proximo; quisque enim ex lege charitatis tenetur occurrere proximi necessitatí medio lictio ac facili, uti est juramentum; 2. quoties a Superiore legitime exigitur: sic ordinarie ad juramentum obligantur tum illi, qui in aliqua communitate recipiuntur, puta Collegio, ut ita illius statutis adamassim studeant; tum illi, qui aliquo publico officio donantur, uti Episcopi, Canonici, Beneficiati, Confessarii, Medici, Testes, etc. Hoc sane valde confert, ut omnes proprium munus pro conscientia adimpleant; hinc propositio 75 Synodi Pistoriensis, qua improbantur hæc juramenta, damnata fuit³.

• Ex lege civili (*Cod. pœn.*, art. 253) officialis publicus, qui officium suum civile exercet antequam emiserit ab ipsa lege prescriptum juramentum, mulctatur.

¹ V. *Cod. pœn.*, art. 374; et etiam *Cod. proced. criminalis et civilis*.

² *Cod. civ.*, art. 1472. — *Cod. Mut.*, art. 2598.

³ De quibusdam particularibus juramenti vide Liguori, *Op. Mor.*, I. III, n. 181.

Art. II — De conditionibus ad juramentum requisitis.

276. Q. 1. Quænam sunt debitæ conditiones juramento-rum?

R. Conditiones ad juramentum tradidit Deus : *Jurabis, vivit Dominus, in veritate et in judicio et in justitia*¹. Ubi sic scribit S. Hieronymus : *Animadvertisendum est, quod juramentum hos habeat limites, veritatem, judicium atque justitiam : si ista defuerint, nequaquam erit juramentum, sed perjurium.* Et violaretur secundum Decalogi præceptum : *Non assumes Nomen Dei tui in vanum ; non enim insontem habebit Dominus eum, qui assumpserit Nomen Domini Dei sui.*

277. Q. 2. Quid de veritate requisita ad jurandum?

R. Veritas hic tota subjectiva est, non objectiva; in eo nempe consistit, quod jurans certus sit de veritate rei, quæ sui juramenti materiam constituit. Non autem requiritur certitudo absoluta et omnino infallibilis, quæ nempe adstruitur ex argumentis metaphysicis et physicis, alioquin fere nunquam liceret jurare; sed sufficit moralis, id est tanta veri probabilitas, quæ ad certitudinem moralem pertingat, sive quæ in mente jurantis est prudens æstimatio seu judicium ipsi dictans esse verum quod, juramento affirmat vel negat. Unde excludit quidem omne mendacium in ipso jurante, non autem excludit omnem errorem qui esse potest in ipsa re².

278. An (quæres) liceat in juramentis uti restrictione men-tali, aut æquivocationibus³? — Restrictio mentalis definitur :

¹ Jer. iv. — V. Veith. *Sacra Scriptura*, in III Reg., n. 36.

² Imo volunt posse a nobis affirmari cum juramento etiam quod audi-
mus a persona ita fide digna, ut moraliter certos nos faciat; si tamen exci-
piatur materia judicii, ubi juramentum quod exigitur, est de certitudine
propria, et juxta gradum suum : « Lorsqu'il s'agit de déposer en justice,
on doit exposer les motifs de sa déposition, afin que les juges puissent
l'apprécier à sa juste valeur. » Gousset. — V. Liguori, *Op. Mor.*, I. III,
n. 147, etc.

³ Ardua est præsens quæstio, in qua possumus decipi tum in adsignanda
legitima causa, tum in usurpandis legitimis loquendi formulis; de facili enim

*Actus mentis, quo quis suum sermonem detorquet vel restrin-
git ad sensum diversum ab eo, quem verba nude ac prima
fronte spectata, præ se ferunt. Duplex est: alia late, seu non
pure mentalis, quæ nempe ex modo interrogandi vel respon-
dendi, ex usu recepto, vel ex aliis circumstantiis ab auditore
ribus generatim intelligi potest, licet forte, defectu adverten-
tiæ, non percipiatur : v. g., si petenti mutuandam pecuniam
respondeam : Non habeo, subintelligendo, quam tibi mutuo
dare velim. Alia vero est pure mentalis, quæ ex nullis ad-
junctis ab auditoribus intelligi potest : v. g., si quis interro-
gatns, an rem surripuerit, respondeat se non surripuisse, et
surripuerit, intelligendo se sinistra manu non surripuisse.—
Porro hic sermo non est de restrictione pure mentali : hæc
enim etiam sine juramento certe prohibetur, ut constat ex
propositionibus 26, 27 et 28 damnatis ab Innocentio XI. De
hac etiam ait Ecclesiasticus : Qui sophistice loquitur, odibilis
est⁴. Sane sic loqui mendacium est, cum ita falsum expri-
matur, ut sensus in mente habitus nullo modo percipi possit
ab auditoribus.*

279. Tota quæstio est de restrictione late mentali : ad quam revocatur æquivocatio, seu amphibologia, quæ est *sermo am-
biguus* seu habens duplicem sensum, qui satis ab auditore
percipi potest (a graeco *amphibolos* dubium et *logos* sermo). Triplici autem modo contingere potest : 1. cum verbum
habet duplicem sensum omnino diversum, v. g., verbum
volo, sonat tam *velle*, quam *volare* in persona prima numeri
singularis modi indicativi, temporis præsentis; 2. cum sermo
ipse duplicem sensum exhibet, v. g., si dicam : *Hic liber
meus est*, duo possum significare valde diversa, scilicet vel
me esse dominum libri, vel me esse ejusdem auctorem; 3. cum vocabula habent duplicem sensum, unum magis com-
munem, aliud vero minus : seu unum litteralem, aliud

restrictio late mentalis esse potest pure mentalis. Quare caute in hac re
procedendum est, ne humanae societati ac consuetudini noceamus, ne con-
fusionem inducamus, ne christianæ simplicitati derogemus; sed quoad po-
test sit *sermo noster, est, est; non, non, Matth. v.* — V. Ferraris, *Biblio-
theca*, etc., v^o Restrictio mentalis.

⁴ Eccli. xxxvii.